

Tom Ove Eskeland
Storden 29
4029 Stavanger

Vardeneset 11. mai 2017

Til Hjelmeland kommune
Vågen
4130 Hjelmeland

HØRINGSUTTALELSE VEDR. CLEMENS KRAFT AS SINE UTBYGNINGER I ÅRDALSVASSDRAGET

Jeg gir denne høringsuttalelsen som privat person, og fordi jeg er en del av naturen.

Når noen aktører forsøker å ødelegge norsk natur, og spesielt uberørt natur, da medgir jeg at jeg har en samfunnsplikt å gjøre - melde min bekymring til beslutningsorganene.

Jeg er lidenskapelig opptatt av levende og velfungerende lokalsamfunn, og har i så måte vært folkevalgt som fast medlem i både Hjelmeland formannskap og kommunestyret, og har ervervet meg kunnskaper om hvor sentral naturen er i Hjelmeland kommune, den gjennomsyrrer det meste i dette samfunnet. Lyngsheia gir blant annet våre barn verdiene av å være "nordmann født med ski på bena"! I vill uberørt natur, høye fjell og et stort uregulerte fjellvann meg et magisk juv like i nærheten. Sommerturer i dype daler med vann som både sildrer og fosser, bærplukking og bading. Når slike verdier står til hoggs, da viser jeg mitt samfunnsengasjement og protesterer. Jeg godtar ikke at Clemens Kraft skal få lov til å ødelegge den siste ville naturen i dette området. Det har vært slikt i tusenvis av år. Dette er ment å være slik, vi trenger ikke å flå denne indre fileten, det kan ikke Clemens kraft få lov til!

Jeg har arbeidet i 20 år som pedagog med små mennesker. I 2006 etablerte jeg Randøy Naturbarnehage i Hjelmeland kommune, og drev den i 6 år. I 2011 ble barnehagen av Kommunes Sentralforbund kåret til en av landets beste barnehager på brukeropplevd kvalitet. Uten den majestetiske naturen Hjelmeland kommune har å by på hadde dette ikke vært mulig. Jeg har i alle mine yrkesaktive år vært bevisst at naturen er den beste arena for lek, læring og felles opplevelser. Det å sove ute når du er liten, og kun høre lyder fra naturen, og kanskje blir det helt stille - det er magisk - Jeg kan ikke være bekjent med å frarøve barn, og for øvrig alle mennesker, slike muligheter. Hva ville mine barn da tenke, når de selv som voksne så bilder av meg ute på Sandvatnet med ski? Og hva vil de tenke da de fant ut at jeg

satt passiv og så på at dette ble ødelagt av Clemens kraft ? Det handler om stolthet til og respekt for naturen, og da bør selv Clemens Kraft forstå at dette område lar vi være slik det alltid har vært, uberørt.

Jeg har utrolig mange gode minner fra heia, både som barn og voksen. Vi trenger å la dette område være som det er – det er nok nå! Jeg tilbringer tid sammen med familie og venner i dette fantastiske landskapet, gjennom alle årstider, og vet hvilke verdier det gir for vår eksistens. Det skal ikke være mulig å lure til seg siste rest! Jeg vet at min far, bestefar og oldefar satset på å gi meg opplevelser i naturen. Her campet vi i telt, fisket i fjellvann og opplevde dyrelivet på nært hold. Dette er kvaliteter og verdier jeg ønsker å føre videre til mine etterkommere, ikke for å være vanskelig mot utbygger, men fordi jeg vet hva de betyr, og det kan faktisk ikke måles i penger. Det kan måles i human kapital. Alle mennesker som har opplevd slike kvaliteter, vet at dette her er helt sant. Vi kan ikke selge alt, det må alle skjønne. Det finnes ikke et eneste gyldig argument for det, da må man i tilfelle være inadekvat eller pengegrisk.

Jeg deltok på informasjonsmøte på Høiland Gard den 26. april d.å. Selv jeg, som ikke er forretningsmann i det hele tatt, forstod at Clemens kraft hadde "urent mel i posen". Og alle vet at det kan være vanskelig å selge, og da jeg forstod hvor urent dette melet var, så jeg meg dermed nødt til å forfatte et presist referat fra møtet i sin helhet. Dette for å dokumentere, om ikke annet for ettertiden, at beslutningsorganene var opplyst om dette før vedtaket falt.

**1 Referatet fra Årdalsmøte skal følge uttalelsen min, som en del av saken, fordi det dokumenterer hva som ble sagt i møtet. Det vil kunne ha betydningsfull verdi for ettertiden - det er dokumentasjon på at Clemens Kraft; med gjeldende utbyggingsplan og uttalelser fra møtet i Årdal, er å anse som kapitalens leiehær, og de bærer en skjult agenda, som blant annet:*

- viste at Clemens Kraft opptrådte uærlig sammen med grunneierne i aktuelt område, hvilket igjen har bidratt til at grunneierne er satt opp mot hverandre.
- har bidratt til å skape splittelse i bygda.
- vil med sine utredninger påvirke naturmangfoldet i negativ retning.
- vil ødelegge uberørt natur.
- vil ødelegge for fremtidig sommer og vinterturisme.
- vil ødelegge for videre satsing av området som destinasjon og rekreasjon.

Referatet avslører også at Clemens utsendte ikke kjente til selskapets uttalte verdier om natur og samfunn.

Min konklusjon er at søknaden til Clemens Kraft vil etterlate dype og varige spor i naturen, og skape dype splittelser i lokalsamfunnet. Prosjektet er verken bærekraftig for økonomi, miljø eller samfunnet. Av disse grunner må søknaden avvises.

For ordens skyld viser jeg til en av Clemens Kraft konklusjoner «Våre prosjekter skal være bærekraftige - både for økonomi, miljø og samfunn" Man trenger nødvendigvis ikke

å være rakettforsker for å forstå at Clemens Kraft er på kollisjonskurs med seg selv. Det er på tide å bruke fjellvettregel nummer 8: VEND I TIDE, DET ER INGEN SKAM Å SNU.

*1 Jeg skal sende referatet til alle talerne for å be om signatur på at de står inne for innholdet. Deretter vil jeg sende alle signerte dokumenter til NVE innen høringsfristen, med kopi til Hjelmeland kommune.

Nå kommer hva som ble sagt da Clemens Kraft fikk beskjed om at «*nok er nok!*»

Referat fra 26. april 2017 på Høiland Gard i Årdal, initiativtaker NVE.

Øystein Grundt ved NVE informerte om hvordan kvelden var lagt opp, og informerte om hvorfor vi bygger mer vannkraft i Norge, og da særlig småkraft. Det har vært en satsing de siste 15 årene med et mer eller mindre samlet Storting og regjering. Grunneiere skal få utnytte sine ressurser, og bidra til verdiskaping og bosetting, det er et fokus på å få frem mer fornybar energi. En ny avtale med Sverige om få å levere fornybarenergi på 28,4 TWh ved ny produksjon i løpet av 1920/21. Dette er en forpliktelse gjennom fornybardirektivet fra EU. Det skal selvsagt gjøres avveininger, og halvparten av søknaden er blitt avvist den siste tiden.

Erlend Støle Hansen ved NVE informerte om hvordan videre saksbehandling ville foregå, og NVE sin rolle i slike saker: en forvalterroller, og at NVE styres av olje- og energidepartementet (OED), som igjen har som hovedoppgave å tilrettelegge for en samordnet og helhetlig energipolitikk. OED behandler aktuelle saker etter Vannressursloven, og det skal avveies i forhold til positive og negative virkninger.

«*Det var Hjelmeland kommune som ønsket et folkemøte, og da holder NVE møte*». Erlend ga videre informasjon om hvordan man skriver en god høringsuttale. Alle kraftverk som produserer over 15 GWh timer er store i småkraftsammenheng. I den såkalte Hjelmelandspakken foreligger det to regulerings-søknader innenfor den kategori: Sandvatnet og Hiavatnet.

«*NVE ønsker gode innspill, og NVE trenger høringsuttalelser fra privatpersoner, organisasjoner og myndigheter*». Det er viktig å vise helt konkret hvordan dine/organisasjonens/myndighetens interesser blir berørt, grunngi hvorfor prosjektet/prosjektene er gunstige eller ugunstige. Det er viktig å være tydelig på om man er for eller imot- Og å vurdere allmenn interesser, som tiltaket berører; biologisk mangfold, landskap, kulturminner, kulturmiljø og friluftsliv. Slike uttalelser er med på å avgjøre om prosjektene kan realiseres, og det kan legge føringer på hvordan tiltaket skal bygges. Et eventuelt vedtak kan påklages innen 3 uker til OED. Tidsplanen for Hjelmelandspakken var slik: Søknadene til Clemens Kraft ble lagt ut til høringene 3. mars 2017, og høringsfrist er satt til 7. juni 2017 hos NVE. Etter utløp av høringsfristen sendes uttalelsene til Clemens Kraft for kommentarer. Deretter vil det bli en sluttbefaring sammen med søkere og de som har uttalt seg. Befaringen legges til slutten av juni i uke 26. NVE sitt vedtak skal være klart før årsskifte. Alle som vil kan uttale seg skriftlig til NVE, og det bør sendes en kopi til kommunen.

Hjelmeland kommune v/Torborg Kleppa orienterte om hvordan kommunen skal behandle saken. Det ble sagt at saken skal kun til behandling i formannskapet den 23. mai 2017, og grunnet kort høringsfrist rekker ikke kommunen å behandle den i kommunestyret. Videre ble det opplyst at høringsuttalelsene måtte være i hende Hjelmeland kommune den 12. mai 2017.

Deretter fikk søkerne av prosjekt, Clemens Kraft (CK), presentere søknaden og de orientere om de ulike prosjektene. Det var en kvinnesterk gruppe, 3 kvinner og en mann. Clemens orienterte om at de var opptatt av miljøvennlig energiproduksjon, og viste til at selskapet i dag har 18 kraftverk i drift og 4 er under bygging. Kontorene ligger i Narvik og Oslo. Informerte videre om at det var Clemens Kraft som sto bak utbyggingen av Ullestad og Tverråna kraftverk.

CK orienterte om at de har planlagt å regulere Sandvatnet med 40 cm., og det ville gi en årlig produksjon på 15 GWh, et ganske stort anlegg i så måte. Sprengmasse fra utbyggingen kan brukes til veg og fundamenter. Det vil også være et deponeringssted i Lyngsheia, og det vil bli tilrettelagt for en permanent adkomstvei. Det ble videre hevdet fra CK at ut ifra strandlinjen til Sandvatnet, og den biologiske rapporten så tyder alt på at Sandvatnet har en viss selvregulering. CK viste videre til at de måtte rydde skog og sprengte for å få ned rør, en planlagt kraftstasjon ved Urdavatnet, en dam ved Sandvassosen og tilkobling til strømmettet. CK hevdet at deres biologiske rapport tilsier at det stort sett er vanlige naturtyper i aktuelt område, og at utbyggingen ikke vil ha negativ innvirkning på vekster. CK mente også at det kunne se ut som om bunndyrene i vannet var vant til en regulering. Den eneste negative virkingen CK så var en forringelse av landskapet, det ville bli litt mindre vann i elven. CK hevdet også at slike elveløp er rødlista kun fordi det har vært en del utbygginger rundt omkring. (det utsagnet resulterte i litt latter blant tilhørende i salen).

Så var det tid for pause med kaffe og kake.

Deretter ble det åpnet opp for spørsmål. Øystein Grundt ba de taletrengte om å «løfte labben» i været, og å reise oss opp og si navn. «Der er det en som ikke engang venter på å få ordet» sa Øystein. Det var Arent Greve, som var klar og er på hogget. Det var en harmonisk latter i salen. «Vær så god» sa Øystein.

Arent Greve, grunneier, holdt et engasjert og faglig innlegg: Jeg er sterkt imot, Lyse trakk seg for noen år tilbake; de var fornuftige nok til å skjønne verdien av dette området. Dette er å anse som en omkamp i forhold til Lyse Kraft. Han viste videre til at Sandvassåna og Sandvatnet er blant de siste ikke-utbyggede vann og elveløp i Hjelmeland kommune. Han slo fast at utbytte av disse prosjektene ikke stod i forhold til tapet av uberørt natur, og at elveløp som Sandvassåna er rødlista som nær truet.

«Det er dermed utidig av CK å annonsere med omkamp!»

Han ga oss videre en innføring i hvordan Sandvassjuvet er blitt til den unike geologiske formasjonen som det faktisk er: Det resultat av et jøkulhlaup fra nedsmeltingen av isen i siste istid. Slike juv er meget sjeldne ikke bare i Norge men også internasjonalt. Dette juvet er mest sannsynlig laget bare i løpet av noen få timer. Juvet må derfor vernes sammen med elven som renner gjennom juvet. CK nevner ikke dette i sin søknad., og Greve var bare av den grunn meget skeptisk til CK.

Han slaktet også CK utredning av plantelivet langs Sandvassåna og Sandvassjuvet, og viste til at Clemens ved hjelp av NNI-rapport 461 fant kun 34 arter, mens Fylkesmannen fant 379 arter da Lyse ønsket å bygge ut vassdraget. Han var tydelig på at dersom de øvrige utredningene i rapporten sto i stil med planerapporten, så kunne vi ikke stille lit til miljørapporten i det hele tatt. Det mente Arent var helt sikkert! Det var mange i salen som trakk på smilebåndet og vi kunne høre latter. Han viste også at til at våtmarken nedenfor juvet og bjørkeskogen ikke var utredet i det hele tatt.

Han konkluderte med at CK sine planer for utbygging sammen med en svært dårlig utredning av konsekvenser for naturen er i strid med Naturmangfoldloven. Naturmangfoldloven setter et føre var prinsipp, dvs. at du skal ikke skade naturen. Dette området er såpass sjeldent og unikt og rikt på verdifulle verdier at det må bevares.

Han opplyste også om at Naturvernforbundet har foreslått opprettelse av Nasjonal naturpark i dette området som inkluderer storparten av Sandvatnet. Han avsluttet med å undre seg over at det ville vært rart om vi skal sitte å vente på en kraftutbygging av dette området før saken om Prekestolen Nasjonalpark er avgjort. Er det virkelig det vi trenger i dette fylket? Det var stor applaus i salen.

CK forsvarte seg med at rapporten var satt ut til et eksternt firma, og av den grunn hadde de egentlig ikke noe grunnlag for å kommentere Greve sin utspill. CK var ærlige på at de ikke hadde kunnskap om slike forhold, og av den grunn kunne de ikke kommentere det.

Per Inge Egeland tok deretter ordet, grunneier blant annet i Egeland sameie. Han forklarte årsaken til at denne kraftutbyggingsprosessen kom i gang. Det hadde sin sammenheng i at de ønsket å utnytte deres naturressurser på en skånsom måte. Han viste videre til at da Lyse Produksjon søkte konsesjon, så var det fordi Lyse mente de hadde fallrettighetene på disse vannene. Dette ble etterhvert tilbakevist, og av den grunn avsluttet Lyse prosessen. Han sa videre at Egeland sameie tok tak i det som Lyse hadde startet, men at Egeland sameie ikke ønsket å regulere Sandvatnet. Som grunneier og representant for Egeland sameie var han veldig tydelig på at de ville frarå en regulering av Sandvatnet på det sterkeste. De ønsket en demning i Sandvassjuvet, nedstrøms i fra Sandvatnet, og det mente de var en skånsom utbygging. Han sa også at: *«Sandvatnet er et uberørt vatnet og det skal det også være i fortsettelse».*

Egil Tjensvold fikk så ordet, uttalte seg som privat person på generelt grunnlag. Han stilte følgende spørsmål til NVE: *«Dette er en stor og viktig sak for Hjelmeland kommune, og innbyggerne i distriktet har meninger. Jeg reagerer at Hjelmeland kommune skal kun behandle saken i formannskapet fordi kommunestyret ikke har tid til dette. Det må vel være en mulighet for å få forlenget uttalelsesfrist for Hjelmeland kommune dersom de ønsker å behandle det i kommunestyret? Det ville vært det mest fornuftig etter min vurdering! Er det en mulighet?».*

NVE v/ Øystein responderte slik: *«Det er mulig å søke CL om å få det, og så vil NVE vurdere det. Men jeg kan ikke ta stilling til det her og nå! Er det flere som har spørsmål?»*

Bak fra salen hører vi en kjent mannsstemme: *«Det e Bjørn Laugaland og det er jeg som er ordfører her nå, og styrer det der med kommunestyret (latter i salen). Jeg har fått greie på det at dersom formannskapet uttaler seg på vegne av Hjelmeland kommune og*

kommunestyret, så blir det vektlagt, så slik sett har det ikke noen betydning, teoretisk, om kommunestyret ikke behandler saken. Samtidig så ser vi jo på engasjementet her. Det er to ting; det ene er å nå formannskapet den 23. mai, og vi må ha rådmannen sin tilrådingen klar en uke før. Jeg ønsker en utsettelse på en uke for å få saken behandlet i kommunestyret, det ville vært fantastisk. Jeg kan røpe at vi skal ha et temamøte om kommuneplanen, men vet ikke hvor populært det vil være å sette et møte så sent på kvelden på toppen av kommuneplanen, vi trenger den kvelden til det. Men jeg kan love det kommer en søknad om utsettelse.» Bjørn Laugaland ba om en bekreftelse på at Øystein Grundt hørte det, og han bekreftet med et ja.

Jostein Nørstebø hevet sin røst og proklamerte at *«Urørt natur og urørte vatn, det er vår indrefilet, det flotteste som er. Det som burde vært på rødlista er uberørt natur og vann som renn fritt. Har vi virkelig ramlet så langt ned, at vi skal ødelegge slike flotte vassdrag. Vi blir fattige om vi ødelegger og tar mange steg tilbake om utbyggingene blir gjennomførte!»* (Applaus fra salen).

Tove Sivertsen v/ Stavanger Turistforening fikk ordet: *«Vi låner vannet av elvene våre, og vi har tenkt å satse mer i disse områdene, flere hytter under oppseiling. CK konsesjonssøknad er i så måte veldig demotiverende for vårt videre arbeid».* Hun fortalte videre at i år 2019 vil dette fantastiske området komme enda nærmere storbyen, og det vil kunne nås av veldig mange i løpet av en time. Videre informerte hun om at Rogaland har bidratt med mye vannkraftutbygging, og at det betyr ikke at vi også skal ta de siste elvene våre til kraftproduksjon. Aktuelle prosjekt vil oppleves som en tørrlegging av elvene, og STF er sterkt imot den foreslåtte utbyggingen. Vi forstår at Sandvatnet har sto betydning for lokalbefolkningen og ikke minst som skiutfartsområde. Hun var veldig tydelig på at Stavanger Turistforening jobber mot CK sine utbyggingsplaner.

Tom Ove Eskeland, var der i egen kraft som privat person: Informerte om at han hadde studert og undersøkt selskapets verdier og miljømålsettinger i forhold til natur og samfunn, og han utfordret CK på følgende målsetting: *«I Clemens Kraft ønsker vi ikke å gjennomføre prosjekter som etterlater dype og varige spor i naturen eller skaper dype splittelser i et lokalsamfunn»* Videre sa han *«jeg oppfatter en sterk motstand i lokalbefolkningen, det hører jeg på lyden i kveld, og det burde dere ha visst dersom dere hadde foretatt en research tilbake til 2008 da Lyse forsøkte seg. Jeg vil at dere nå i kveld utdyper hva som ligger i nevnte målsetting.»*

Han viste også til at Bjørn Laugaland var ordfører i denne perioden (2007-2011), og han mente Bjørn burde vite like godt som Tom Ove, da begge var representert i kommunestyret i nevnte periode, at kommunestyre fattet et vedtak som tilsa at Sandvatnet ikke skal reguleres. Videre sa Eskeland at det kun var et kommunestyre som kunne oppheve et vedtak gjort av kommunestyre. Han informerte om at formannskapet ikke hadde anledning til å gjøre det, og om så skjedde ville han sette sivilombudsmannen på saken. Han viste også til at ordføreren klarte å samle alle politikerne i romjulen i samme periode for å få på plass en redningspakke for Hotellet på Hjelmeland, og at vi nå snakket om urørt natur som våre etterkommere skal få nyte og ta del i. - *«Dette er den siste perlen, det er indrefiletet og jeg ber CK om å ta kveldens uttrykk til bearbeiding for å komme til ny erkjennelse»* avsluttet han med. (Applaus i salen).

Øystein Grundt tok ordet og sa til CK at de var utfordret på formålsparagrafen.

CK: -«Eeeehhh (latter fra salen) den setningen var ny for meg, eeeehhhhh den har jeg faktisk ikke hørt før jeg. Det kan jeg ikke svare for.»

Eskeland repliserte og sa at CK måtte lære seg å gjøre leksen sin.

(Fra salen hørtes «Stemmer det!»).

Sigbjørn Smith hadde et teknisk spørsmål til NVE: «Årdalsvassdraget er gjennomregulert fra før. Hvor stor var den alminnelige lavvannsføringen før, ved utløpet av Hiavatnet og i Rykand fossen i uregulert tilstand? Lavere enn det bør ikke vannføringen bli! Det kan dere (NVE) kalkulere dere frem til! Jeg ønske å vite hvor stort det tallet var!»

NVE v/ Øystein: «Vi kan sikker klare å kalkulere oss frem til det, men jeg kan ikke gi deg det tallet her og nå.»

Egil Tjensvold hadde også et teknisk spørsmål til NVE: «Sandvassånå kraftverk er over en viss størrelse, og da var NVE sin anbefaling at saken skulle den sendes til OED. Er det riktig oppfattet av meg?»

NVE svarte bestemt ja til det.

Oppfølgingsspørsmål fra Egil Tjensvold: «Storåna og Lyngsåna er begge større, og bør da ikke de også sendes til OED, eller er de for store? Eller hvordan virker dette?»

NVE v/ Erlend: «Alle disse er under 10 mega watt, vassdragsreguleringsloven trer da inn fordi Sandvatnet er stort, og da økes naturhestekreftene til 500, når det reguleres med 0,4 meter. Da blir denne reguleringen større enn Storåna i så måte. Det blir et stort reguleringsmagasin, og dette har en sammenheng med volum og hvor stor kraftproduksjon er. Altså over vassdragsreguleringsloven, og da må den sendes som en egen innstilling til OED».

Njål Egeland fikk ordet og han sa: «Jeg er sjokkert over at folk mener at Sandvassånå lir av dette, jeg må lete etter vannet i dette juvet, jeg ser kun vannet helt nede ved veien. Folk protesterer bare for å protestere. Men Sandvatnet bør ikke røres!»

Arent Greve repliserte. «Jeg er mye i dette juvet og jeg kan se ganske mye vann her. Hovedpoenget med juvet er, at dette er en meget sjelden geologisk formasjon. Det inneholder et utrolig planteliv, hvilket Fylkesmannen har verifisert. Miljørapporten til CK står til stryk. Det er utrolig at CK ikke gidder å undersøke hva som er gjort av undersøkelser fra før av. De har klart å finne en 1/11 av det Fylkesmannen fant. Dersom det da er like ille på de andre områdene, ja da står det absolutt til stryk. Juvet er veldig bevaringsverdig. Hvor mange jøkulhlaup finnes det? Vi har det velberømte Hardangerjøkulen, et par i Rondane. Sandvassjuvet er veldig spesielt, det er langt og det er smalt og det er blitt til på svært kort tid. Og det renner faktisk vann ganske langt nedover, 60% av lengden av juvet ser du vann. Et hvert inngrep, inkludert at elven blir redusert og vannet synker vil ødelegge for synsinntrykket og plantelivet i tilhørende område».

NVE v/ Øystein: «Det har kommet frem at Sandvatnet ikke er populært å regulere, har dere (CK) tenkt på det?»

CL: «Det er absolutt noe vi må ta til vurdering. Vi vil det, så lenge grunneierne ikke vil bygge ut».

Jan Egeland, grunneier, sa at: «Forutsetningen for utbygging var at elven ut fra Sandvatnet skal renne slik den har gjort. Det er helt uforståelig at CK har lagt inn en regulering.»

Ernst Skogarbo fikk så ordet: «Jeg er grunneier, og vi vil ikke ha utbygging av Sandvatnet, det skal ligge slik det alltid har gjort. Vi har laget et slagord: **Det er nok utbygging nå!** Det vannet som er igjen skal få renne fritt, vil vi ikke ha mer utbygging. Det er bygd og ødelagt så mye natur! Kan ikke forstå at vi snart skal lære. Rykand og Storåna må få være urørt. Sandvatnet er en attraksjon, juvet kan du ikke oppleve andre plasser. Dere kan ikke raserer det for etterkommerne våre. En naturperle skal ikke forsvinne. Kommunestyret må komme oss i møte, og turlaget må hjelpe oss, turistforeningen vil hjelpe oss for å stoppe denne utbyggingen. Det vil også Ryfylke naturvernforbund. Dette er den siste perle i Ryfylke.» (stor applaus fra salen).

Jon Arne Berge Nes fikk ordet, og ønsket å belyse slik at folk så det store bilde: «Vi prøver å henge oss sammen med Europa med kabler, slik at de fleste har strøm innlagt i huset. Det er ikke bare vannkraft, men det er kullkraft og atomkraft. Målet globalt er jo å få ned forurensingen, skal man få til det må kullkraft stenges ned. Må se hva som er lurt å gjøre i det store bildet, slik at vi ikke skal tilbake til den tida da vi hadde målere i huset som slo ut, og man måtte rasjonere. Vi må veie dette med global oppvarming, og da er alternativet med fornybar kraft, for å ikke ødelegge atmosfæren sentralt.»

Rune Folkvord fikk deretter ordet, og han representerte Naturvernforbundet i Rogaland: «Det meste er utbygd i Rogaland, spesielt i Hjelmeland. Etterkommerne må få ha et område som er noenlunde intakt. Sandvatnet må få ligge uberørt! Det er mange generasjoner som vil komme etterpå, og vi må ikke komme i en slik situasjon, at de stiller spørsmål om hvorfor det ikke er mer uberørt natur. At noen kan si «Det er jo bygd så mye så da kan vi jo bare ta dette og». Det er total hull i hodet argumentasjon. Det er fattigslig å ta sist rest!» (applaus fra salen).

Tom Ove fikk ordet for å kommentere Jon Arne og det å se det store bilde: «Det er jo klimaendringene vi står overfor, det er det som er den store utfordringen og da må vi se det store bilde med andre øyne enn slik Jon Arne beskriver det. Skal vi løse denne utfordringen er vi tvingende nødt å ha natur for å holde liv i humlene som pollinere blomstene og trærne, og vannet må vi ha til fiskene. Vi kan ikke tenke så smålig at vi kan pisse i buksen for å holde oss varme en liten stund. Denne utbyggingen gir ikke mye effekt i den store sammenheng vs. verdien av urørt natur. Det er ingenting! Det vil ha en større effekt å ha det slik at insektlivet kan være habilt til å gi liv til trær og blomster, og vann til fiskene. Verden vil oppdage nye måter å løse energibehovet på. Det å bruke argumentene med kull og atomkraftverk er utidig. Det er skremselspropaganda. Beklager, men argumentene dine holder ikke!» (applaus fra salen)

NVE v/ Øystein: «Hvordan er det med nettkapasitet her inne, og er det kostnader som dere har tatt inn i prosjektet?»

CK: «Ja, det er lagt inn i hvert fall det det koster».

Rune Folkevord: «Hva får en produsent/grunneierne med fallrettigheter per kilowatt time? Hva får den som gjør en avtale med CK betalt? Og hva tar dere?»

CK: «Det er konfidensielt vil jeg anta, så de tar vi ikke her. Det vil variere veldig, ikke noe standard som gjelder, det vil variere etter hvor bra et kraftverk produseres. Vi ønsker å bygge gode kraftverk både for grunneiere og utbyggere. Kan ikke gi noe konkret svar.»

Rune Folkevord: «Men det er en helt annen pris enn det som vi som forbrukere betaler? (latter fra salen) Kan dere gi en antydning, er det to øre, tre øre eller fem øre?»

CL: «Det ligger utenfor min kompetanse, så det kan ikke jeg si noe om».

Rune Folkevord: «Takk likevel.»

Erik Larsen, var tilstede som privat person og naturvenn. Han tok ordet: «Jeg var delaktig i motstanden da Lyse vil bygge i 2009, og argumenterte da mot Lyse, og trodde ikke jeg skulle stå her igjen på Høyland igjen.. Vil kort sitere det assisterende fylkesmiljøvernssjef i Rogaland Per Kristian Austbø sa i et intervju med NRK Rogaland i 2016 " Rogaland har nå nådd en kritisk grense til hva naturen tåler når det gjelder flere utbygginger og det gjelder også småkraft" Han varslere strengere holdninger fra deres side slik at ikke siste restene av vassdragsnaturen blir ødelagt. Som grunneier har du et etisk og moralsk ansvar, du må personlig gjøre en vurdering på om det er verdt de naturødeleggelsene du er med og bestemmer for fremtidige generasjoner, om det er verdt pengene du får. Du kan si mye om kraftutbygging, og mye er sagt her i dag. Vi må tenke på framtida og det lille som er igjen av uberørt natur. La det være igjen en liten skamfølelse. Tenk at «Nok er nok». Lyse kraft trakk seg, og CK bør også trekke alle sine prosjekter som er fremlagt her i kveld. Takk!» (Stor applaus fra salen).

NVE v/ Øystein: «Et spørsmål av teknisk art: Det går på Storåna. Lyse slipper minstevannføringen fra Breiavadet og måles nede ved Kaldtveit, en ganske lang strekning. Og så skal dere sikre at den vannføringen tilsvarende gjennom kraftverket deres, og så må Lyse øke minstevannføringen fra Breiavadet fordi det begynner å bli lite vann nede ved Kaldtveit, ikke sant? Og så må dere tilsvarende justere opp, driftsvannsføringen i kraftverket, kompensert. Har dere tenkt på hvordan dere skal få gjort det i praksis. Har dere så godt måleutstyr, eller skal dere ha direkte kontakt med Lyse, slik at de skal ringe dere hver gang de skal øke vannføringslippet. Hvordan skal det gjøres?»

CK: «Lyse slipper en viss kubikk fra Breidavadet om sommeren, og en viss kubikk om vinteren, og på bakgrunn av det har vi beregnet at det vil være en viss kubikk ned ved Kaldtveit. Det de slipper er mindre enn... eh...slukeevnen i vårt kraftverk er høyere enn det de slipper, om vannet renner i elven eller i kraftverket vil ikke ha så mye å si da, men ved en plutselig stopp i kraftverket er det viktig at de da har en omløpsventil som har stor nok kapasitet, som sørger for at det er nok minsteslipp nede ved Kaldtveit. Jeg vet ikke om det var en forklaring jeg?»

Rune Folkvord fikk så ordet. «Når vannet slippes ned er det energi, og vannet renner gjennom en kald tunnel i fjellet, eller en nedgravd grøft, hva skjer da med temperaturen på vannet når det treffer lakseelven på sommeren?»

CK svarte følgende: «Det er veldig minimale forskjeller, tror jeg. På vinteren kan vannet bli noe varmere, ehh... på sommeren tror jeg det vil være minimale forskjeller. Det er nok best å spørre NVE.»

Rune Folkevord tar ordet: «Det blir i hvert fall ikke varmere om sommeren!»

NVE v/ Øystein forklarte: «Driftsvannføringen fra kraftverket dypt nede fra et magasin kan gi kaldere vann om sommeren, slik dette prosjektet fremstår så vil endringen ikke være særlig store, men det vil nok bli litt avkjølt, men ikke mye.»

Rune Folkvord har et oppfølgingsspørsmål: «Hvor store forandringer tåler laksen, egg og yngelen?»

NVE v/ Øystein: «Det kommer an på om det ligger på en grenseverdi i utgangspunktet.»

Espen Brekke Norsk folkehjelp får ordet og informere om at Norsk folkehjelp hadde styremøte i dag vedr. en uttalelse om aktuell utbygning, og av den grunn uttalte han seg derfor som privatperson: «Det snakkes om skånsom utbygging. Bruen opp ved bekken vil bli rasert, og det er et av de fineste bekk-områdene vi har, visuelt vil det være en kraftig forringelse, er det en skånsom utbygging? Skjønner ikke hvorfor CL må pynte på utbyggingsbeskrivelsen. Det blir også sagt at det er opplysningsvesenets fond og staten som står bak hele konsernet, og da blir det jo staten som vil ødelegge naturen via dette kraftselskapet. Jeg skjønner ikke helt at staten vil det. Kunne forstått det dersom det var et rent kapitalistisk selskap fra for eksempel Tyskland, som bare så på Norge som en plass de kunne tjene penger. Da hadde det vært lettere å forstå. Det er altså staten som skal ta kampen mot lokalsamfunnet som vil beholde naturen. Det er ganske uforståelig. Det må vel være inhabilt, i og med at det er staten selv som skal behandle det. Det er med andre ord noe veldig rart her. Det er tre utbygninger som går på områder som i stor grad blir brukt av folket, det er ikke områder som er langt borte og som ingen har hørt om. Alle kjenner til alle disse perlene. Vi snakker Hiafossen, skiturisme om vinteren ved Sandvannet. CK treffer på en måte kjernen av bommertene når de tar sikte på å ta disse områdene. Det mest ryddige vil være om CK sa takk for seg og lot det ligge uberørt (applaus fra salen).

CK: Kommenterte eierforholdet: «Vi er delvis eid av opplysningsvesenets fond, men CK er en egen selvstendig organisasjon og vi står for det vi søker om.»

Egil Tjensvold ba om ordet vedr. eierforholdet: «Jeg trodde at opplysningsvesenets fond eide 50,1 % og så er det et investeringselskap i Østerrike som eier 49,9 %, stemmer det?»

CK: «Det stemmer! Ehh, sveitsisk selskap.»

Egil Tjensvold tok ordet: «Så da er det ikke et statlig selskap? Da er det sveitsiske investorer som skal drive butikk på dette!» (applaus fra salen).

Njål Egeland ba om ordet: «Jeg kan ikke forstå denne motstanden. Jeg har gått i dette juvet mer enn en gang, og jeg ser jo ikke vannet en gang. Jeg kan ikke forstå denne protesten. Det er rett og slett en protest for å protestere. Dersom vi som grunneiere sa vi skulle ha en regulering i Sandvatnet hadde jeg forstått alle sammen.»

Ernst Skogarbo fikk ordet: «CK har ikke spurt oss grunneiere hva vi mener. Det er ingen som har spurt oss! Og av den grunn protestere vi!»

Erik Larsen fulgte opp med å spørre CK vedr. fallrettigheter/eierforhold: «Hvem er det som har gått med på Rykand utbyggingen, den konsesjonen som dere nå søker om?»

CK svarte følgende: «Våre avtaler er konfidensielle. Kan ikke gå inn på det!»

Erik Larsen ga seg ikke: «Hvor mange må dere ha med, prosentvis, av 100 prosent grunneiere? Det er et teknisk spørsmål, klarer du å svare på det?»

CK ga følgende svar: «Vi ønsker at alle grunneierforhold skal være avklart, slik at vi får en avtale med alle. Det gjør jo prosessen mye lettere. Det er et ønske fra vår side; å få en avtale med alle grunneiere som er involverte i saken.»

Erik Larsen repliserte: «Det fremstår som om alt er i orden, men det er det ikke! Dere legger det frem som om alt er avtalt og ryddig, men det er faktisk en enkel måte å manipulere på! Det er jo flere grunneiere som ikke er med på disse konsesjonene, de er jo imot, og det er jo grunneier dere ikke har kontaktet engang. Og jeg er ikke helt sikker på om CK er til å stole på. Jeg har hørt at grunneierne mener CK ikke er til å stole på. Jeg oppfordrer grunneierne til å være klar over hvilke kontrakter de signerer på når det gjelder de økonomiske forhold. Det er grunneiere som føle seg overkjørt av CK, og internt av andre grunneiere. Det er et faktum! Det har vi vært vitne til i kveld! Takk.» (applaus fra salen).

Tom Ove Eskeland ba deretter om ordet: «Etter å ha hørt hva grunneierne har uttalt i kveld, må jeg igjen få lov til å vise til målsetting i CK, om å ikke skape splittelse i en bygd. For meg virker det som om dere ikke har lagt opp til det? Det kan jo faktisk virke som om dere har lagt opp til det motsatte av målsetting; å skape splittelse i bygden.» (Applaus fra salen).

Jan Egeland, grunneier, ba om ordet: «Når vi satt og forhandlet med CK fikk vite at det var et rent norsk eid selskap, og nå har vi hørt at de ikke er det heller. Jeg må si at jeg føler meg rett og slett lurt, og den reguleringen i Sandvatnet var ikke meningen at skulle være med. Det er noe CK har funnet på. Skal Sandvatnet reguleres kan utbyggingen ligge. Kort og godt!» (Applaus fra salen).

Njål Egeland ber om ordet: «Her er det mange misforståelser. ”Når jeg snakker er det ingen som klapper, men når det kommer fra en annen er det full applaus. Jeg kan ikke fatte at det er mulig! Vi grunneiere er helt enige om at Sandvatnet ikke skal reguleres. Så kommer vi til denne uren som vi ikke ser vannet i, og da stopper alt. Jeg fatter det ikke! Det må være et eller annet vondskap som rår her. Det er det ikke tvil om! Når vi går inn for å verne Sandvatnet, vi vil ikke ha regulering i det hele tatt, så burde det være litt sympati for at vi som grunneierne går inn for å gjøre det så skånsomt som mulig.»

Tom Ove Eskeland ba om ordet, han ønsket å lese en hilsen på vegne av naturvenn, Leif Emil Egeland, som dessverre var forhindret i å være deltaker på møtet: *«Denne saken er mye viktigere enn kommunesammenslåing, tunnelbygging etc. for oss alle. At grådige utbyggere skal tjene penger på å ta fra oss de små restene vi har igjen fra arvesølvet og frata våre etterkommere for alltid denne rekreasjon og naturopplevelsen kan vi ikke godta. Sørg for at dette bli fredet for alltid.»* (stor applaus fra salen).

Njål Egeland ønsket å stille CK et direkte spørsmål: *«Kan CK tenke seg en utbygging uten å røre Sandvatnet, uten å regulere det, det må vi få et svar på!»*

CK: *«Vi hører det er motstand mot regulering, og for å være helt ærlig var det helt nytt for oss. Vi må selvfølgelig vurdere det når det ikke er noe ønske om å regulere Sandvatnet, da må vi vurdere å ikke gjøre det.»*

Egil Tjensvold fikk ordet: *«Nå høres det ut som om grunneiere og CK skal begynne å lage nye planer om utbygging. Vi har tidsfrister og skal levere høringsuttalelser, det samme gjelder for Hjelmeland kommune. Og så hører vi nå at det skal kanskje skje en endring av opprinnelige planer. Vi kan ikke forholde oss til slikt. Vi må forholde til det som er levert inn.»*

NVE v/ Erlend informerte om at når alle høringer er kommet inn, så er det ikke uvanlig at de sender dem til CK, slik at de får anledning til å kommentere høringene. Dette for å kunne gjøre justeringer av prosjektet. Alle høringsuttalelser og CK svar på disse uttalelsene, vil bli lagt på NVE sine sider for offentligheten,

Siste oppfordring fra NVE om å sende høringsuttalelser. NVE ga også informasjon om befaringen, som vil finne sted etter høringen.

Arne Skogarbø fikk siste ord: *«Jeg har fulgt med på hvem som klapper mest i kveld, og det hadde vært artig og hatt en håndsopprekning over hvem som er for og hvem som er mot hele utbygningen.»*

NVE informert om de uansett ikke ville vektlegge en slik håndsopprekning. Men for NVEs del kunne folk rekke hendene i været, men det var ikke noe poeng i å gjøre det.

Slutt.

På vei hjem den kvelden hørte jeg elven suse noe gjennom dalen:

I 2008 satt dere Lyse på plass.

Og vannet fikk være i fred.

Derfor kan dere i dag oppleve Sandvatnet urørt i den store hagen dere alle er forvaltere av.

Dere kan fortsatt oppleve Sandvatnet, osen og juvet, om dagen og under stjerne- og månelys, nett slikt det har vært siden det ble skapt.

Dere kan løpe jublende gjennom juvet, for dere vil alltid vinne.

Dere er naturenes pleiere, forsvarere og krigere, dere går alltid for at naturen skal seire, dere aksepterer ikke slike nederlag.

Selv når Sandvannet er tåkelagt ser dere lyset av at dere vinner. Naturen er deres helt, og dere kjemper for gamle helter, helt til slutt, om dere må. Nå kan drømmen om et urørt Sandvatn leve til evig tid. Det vil aldri bli noe savn, elva vil bruse inn i evigheten.

Deres hjerte trenger ikke å slå raskt, i frykt for å miste naturens gleder. Vannet blir der

*det skal være, og ingenting blir borte. Naturen er sikret, det er ikke en sjanse for at Clemens Kraft kan ødelegge noe.
Dere ga alt og nå må Clemens skrinlegge sine planer. Og alle naturvenner kan juble, og om så kan dere hjelpe andre for å stoppe Clemens og andre kraftutbyggere som vil ødelegge urørt natur. Det har dere tid til.*

Jeg sov godt den natten.

Tusen takk for engasjementet til alle som var på Høiland gard.

Mvh Tom Ove Eskeland